
RECENZE

RACIONALIZACE VYUŽÍVÁNÍ PŘÍSTROJOVÉ TECHNIKY — CÍL SLUŽBY VÝZKUMU

Jednou z podmínek vysoké úrovně výsledků výzkumu je dokonalé využívání moderní měřicí a laboratorní přístrojové techniky. Předpokladem k udržování kroku v moderní technice a vybavenosti výzkumných pracovišť s celosvětovým trendem je včasná inovace nejdůležitějších článků měřicí techniky a stálé doplňování přístrojového parku o zcela nové druhy přístrojů. Prudký rozvoj elektroniky a výpočetní techniky v poslední době způsobují neustálé zkracování technickoekonomické životnosti takřka všech přístrojů, což představuje zkracování inovačního cyklu a tím i neustále vyšší nároky na investiční výdaje.

Rentabilita inovace závisí prakticky na dvou základních faktorech: Především na intenzitě časového využití přístroje během technickoekonomické životnosti a dále na dokonalém zvládnutí a využití po stránce softwaru. Nejdůležitějším činitelem, který ovlivňuje ekonomický efekt, je časové využití přístrojů.

Důvodů ke značným prostojům přístrojové techniky ve výzkumné základně je mnoho a nejsou vždy zaviněny nevhodnou organizační prací, nezodpovědným přístupem k ekonomickému hospodaření, nebo dokonce neznalostí situace potřeb. Přístrojovou techniku ve výzkumu nelze ovšem srovnávat v žádném měřítku s výrobními prostředky v průmyslu. Charakter výzkumu má své specifické znaky, které ani v optimálním případě nemohou zajistit stoprocentní využívání všech přístrojů na pracovištích. Existují však některá místa v procesu potřeba — nákup — využití — inovace, kde lze určitými racionalizačními opatřeními zintenzívnit využívání přístrojů, efektně urychlit amortizaci a tím dosáhnout včasné inovace.

Racionalizační opatření, která jsou rozpracována ve Službě výzkumu a jsou v současné době v etapě experimentu, týkají se v podstatě tří nejdůležitějších oblastí — informací o nejmodernější technice a výběru nejvhodnějších přístrojů pro dané použití, zefektivnění využívání přístrojové techniky pronájemním systémem a zhodnocování nevyužitých a zastaralých měřicích a laboratorních přístrojů.

Informace o přístrojích jsou jmenovány na prvním místě ne proto, že by byly považovány za stěžejní úkol, ale proto, že stojí na počátku celého uživatelského cyklu. Správný výběr přístrojů může za určitých podmínek značně ovlivnit i jeho pozdější využití. Řada přístrojů zakoupených i za vysoké částky stojí bez využití jen proto, že nebyl znám předem podrobně jejich software; byly objednány podle prospektu s obecným popisem, kde třeba nebylo ani zmínky o nutném příslušenství, které se musí objednat zvlášť. Podobný osud stí-

há i přístroje z veletrhů a výstav, kde také jde obvykle o přístroje zakoupené bez příslušenství. Značné prostoje mívají rovněž přístroje od málo známých výrobců, protože od nich není zajištěn servis a nejsou využity ani přístroje, jejichž kapacita byla „pro jistotu“ při objednávce, vzhledem k uvedeným požadavkům, předimenzována.

Informační činnost Služby výzkumu má čtyři základní formy:

1. **Základní informace** o tom, že přístroj vůbec existuje s uvedením zhruba deseti základních parametrů. Jedná se o přístroje dané v současné době do výroby nebo osvědčené přístroje vyráběné krátkou dobu. Informace je vydávána v podobě tabulek v každém čísle Informačního bulletinu Služby výzkumu jako příloha pod názvem „Přístrojová technika“. Kromě toho jsou uvedené údaje ukládány do paměti počítače jako základní data automatizovaného informačního systému AIS. Tento systém bude usměrňovat (po naplnění dostatečným počtem dat) systematický výběr přístrojů podle požadovaných technických parametrů. Kromě toho umožní jak individuální informace o neznámých přístrojích, tak souhrnné informace ve formě souborných tabulek systematicky zařazených v rámci příslušných přístrojových skupin.

2. **Podrobnější informace**, které vedle technických dat přístrojů obsahují i stručný popis a vyobrazení, jsou rovněž pravidelně uveřejňovány v časopise Služba výzkumu pod názvem „Technické novinky“.

3. **Individuální informace**, které se podávají pouze na písemnou objednávku a zajišťují zájemcům prospektový materiál nebo ojediněle i možnost konzultace s odborným pracovníkem výrobce přístroje.

4. **Odborné informace a předvádění** přístrojů. Služba výzkumu pořádá nepravidelně ve svém konferenčním sále jednou až třikrát do měsíce semináře o novinkách přístrojové techniky předních světových firem. Každý seminář obsahuje úzce specializovanou odbornou přednášku o aplikacích posledních modelů firmy ve výzkumu.

Další v současné době hlavní činností oddělení přístrojové techniky Služby výzkumu je zavádění systému vybraných kategorií přístrojů. Tato činnost se přímo dotýká racionalizace využívání přístrojové techniky u uživatele. Klade velké nároky na výběr přístrojů, jejich evidenci, zajišťování servisu a dalších služeb, spojených s bezporuchovým provozem přístrojů. Jeho nespornou výhodou je skutečnost, že zapůjčené přístroje mohou být po skončení úloh vráceny

a využity dalšími zájemci. Přístroje mohou být vráceny i před uplynutím smluvní lhůty, např. v případě, že se přístroj pro dané měření neosvědčil. Zároveň uživatel má při nevhodné volbě přístroje značně ulehčenu situaci, protože každý dovezený přístroj z kapitalistických států může najít ihned uplatnění na několika dalších pracovištích. Výhody tzv. leasingu jsou všeobecně známy a není nutno je detailně popisovat. K rozvinutí této činnosti dojde v příštím roce po ukončení výstavby areálu budov Služby výzkumu v Bechyni, kde budou soustředěny všechny služby týkající se pronájemního systému. Případní zájemci o pronájem však již nyní mohou informovat Službu výzkumu o svých požadavcích.

Nedílnou součástí inovace přístrojové techniky je i likvidace zastaralých a nevyužitých přístrojů. Nenahrazujeme-li starý přístroj novým, moderním, zůstává starý přístroj obvykle na pracovištích jako záloha, která je však někdy

skoro nevyužita. Tyto přístroje pak zabírají zbytečně prostor a na některých pracovištích i zatěžují investiční konto. To pak ztěžuje proces inovace a dále ovlivňuje průměrné stáří přístrojové techniky v ústavech. Experimentálně bylo dokázáno, že likvidování nevyužitých přístrojové techniky se nemusí vždy řešit jen znehodnocením do šrotu. V oddělení přístrojové techniky služby výzkumu probíhá v současné době experiment zhodnocování nevyužitých přístrojové techniky. Nevyužité přístroje určené k likvidaci jsou přeměřeny, opraveny a nabídnuty dalším zájemcům. Podle zkušeností získaných experimentem najde minimálně 50 % přístrojů další uplatnění na pracovištích s nižšími nároky jak na přesnost, tak na cenu zařízení.

Se všemi dotazy i návrhy týkajícími se vyjmenovaných činností se můžete obracet již dnes na adresu: Služba výzkumu, oddělení přístrojové techniky, Koněvova 131, 130 86 Praha 3.

Ing. Komárková